

Szűllősi Endre: Birkózók, ölom, 35x38 cm, 1934, MNG (fotó Petrás)

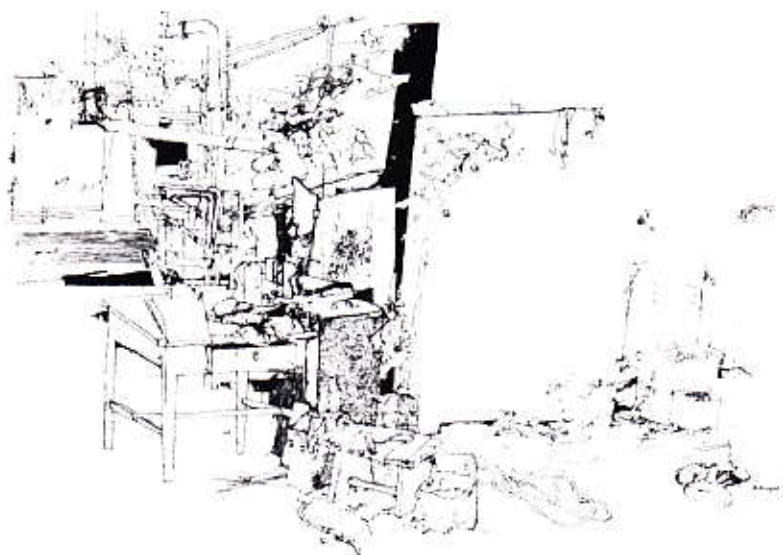
Az anyagot a Magyar Nemzeti Galéria, a Magyar Munkásmozgalmi Múzeum, a pécsi Janus Pannonius Múzeum, a székesfehérvári István Király Múzeum, a rendező Savaria Múzeum gyűjteményein kívül magánosok, művészek és örököseik bocsátották a kiállítók rendelkezésére.

Várkonyi György

A megújuló Miskolci Téli Tárlatról

Miskolc képzőművészeti élete, úgy tűnik, ismét kiteljesedő, fellendülő időszakba lépett. Országos viszonylatban ez két kiemelkedő jelentőségű rendezvényén – a Grafikai Biennálén és a Téli Tárlaton – mérhető.

Bálványos Huba: Sámli, tusrajz, 32x46 cm (fotó Fejér E.)

A Téli Tárlat kétévenként kerül megrendezésre (a biennálék közötti páros években). A grafikai biennálék mellett – amelyek mindig az érdeklődés kereszt-tüzében álltak – a tárlatok amolyan Hamu-pipóke-szerepet tölthettek be. A korábbi években mind külső megjelenését tekintve, mind színvonalában nem tartoztak a kiemelkedő kiállítások közé. A Téli Tárlat lényeges átalakuláson ment át – újjászületett. Ez a meghatározó változás csak részben magyarázható a külső körülmények nagymértékű javulásával. Fontosabb a belső átváltozás. A tárlat sokáig területi kiállítás volt, most először érvényesül egyértelműen az új cél: országos begyűjtési körű képzőművészeti kiállítás rendezése.

Az utóbbi években sok szó hangzik el pro és kontra az ilyen szalonjellegű kiállítások kapcsán. Sok kritikus vonja kétségbe szükségességüket, elemzi hibáikat. A vitatható pontok köre tág. Téves azonban az a megítélés, amely csak a problémákat – a szórt színvonalat, a műfaji tisztázatlanságot – látja. A vidéki országos kiállítások lényege éppen seregszemle voltak, eszerint kell őket értékelni is. A legtöbb tárlat napjainkra a betörni vágyó fiatalok, a díjvárományos középgeneráció és az örök közép-szer lehetőség. A vidéki képzőművészeti bemutató fölmérhetetlen jelentősége, hogy az adott városban az egyetlen olyan rendezvény, amelyen a közönség többé-kevésbé áttekintheti az országos képzőművészeti élet kísérleteit, érdekes útjait. A helyi érdeklődők belőle alkotják meg véleményüket a kortárs magyar művészetről, fogalmazzák meg viszonyítási alapjukat, helyezik el a köztük élő alkotókat az országos rangsorban. Egy vidéki tárlat ítélet is, mely létrehozójára komoly

Záborszky Gábor: Régi dolgok nyomai, szitanyomat, 100x70 cm (fotó Fejér E.)

felelősséget ró. Az itt kialakuló ízlés visszahat az országos művészetre is, a közízlés és az általános értékítélet formájában – s ez nem elhanyagolható szempont. Létjogosultsága tehát vitathatatlan. A jövő feladata a színvonal emelése, a fokozott odafigyelés lesz – nem pedig a romboló vita.

Az 1980-as Téli Tárlat még nem teljes körű, országos kiállítás, de már nem is területi seregszemle. Jó úton halad a kiteljesedés felé. A korábbi évek bővítési szándékai, az ennek érdekében tett lépések eredményeket hoztak. A pozitívumok ellenére mégis szembetűnő, hogy jórészt területi művészek szerepelnek, s igen kevés az igazán színvonalas, maradandó hatást kifejtő alkotás. Az összkép jó közepes, természetesen látható néhány valóban élményt adó munka is.

A tárlatról eddig megjelent kritikák hangsúlyozzák, hogy a kiállításon a grafikai anyag hagyományosan a legjobb. Ez a tárlat mikrovilágát tekintve igaz, Miskolc grafikai érdekelttségét ismerve azonban nem kielégítő. Finom fölvetett vonalaival Bálványos Huba a tárgyakba rejtőzött emberi motívumokat bontja ki. Érdeme: az emberi karakterekre kiskarkított rajzi fogékonyság, a problémaérzékenység és a művészi artisztikum találkozása. Banga Ferenc más értelemben érzékeny, nála a belső érzelmi-indulati feszültségek a meghatározók. Jellegzetes, öntörvényű motívumkörén és stílusán belül – úgy tűnik – újabb periódus küszöbén áll. Rajzain fokozódó arányban jelennek meg intellektuális, gondolati elemek, a korábbi érzelmi viharok után összetettebb, nehezebben leképezhető rezdülések. Feledy Gyula szép József Attila-illusztrációval

szerepel, éreztetve a költőben rejlő nagy erők és finom törekenység ellentmondását. A művészet hagyománytisztelője árnyékolja be Kéri Imre munkáit. Újabb alkotásai – melyeket hosszabb amsterdami tartózkodása ihletett – hangulati erejükkel, líraiságukkal nyűgöznek le, vágyakozást, nosztalgikus várákozást sugározva. A modernebb kísérleti utakat *Swierkiewicz Róbert* és *Záborszky Gábor* képviseli. Kevert technikájuk, a fotó által lehetővé tett pozitív és negatív formák variálása, ellentétük ütköztetése a nagy foltok és a kibontott részletek összevetése révén építik föl képi világukat.

A kortárs grafikusok tehát szép számban, különböző utakat képviselve vettek részt a tárlaton. Elégedettek mégsem lehetünk, hiszen igen sok kvalitásos, önálló utat képviselő alkotóval nem találkozhattunk (pl. *Szabados Árpád*, *Szemethy Imre*, *Sáros András Miklós*, *Almássy Aladár* stb.).

A kisplasztika a 80-as tárlaton sokkal jobb, mint korábban volt. *Tornay Andre András* menyasszonya újszerű a művész pályáján és a kortárs kisplasztikai nyelvezeten belül is. A fa meleg barnája, a sík felületek nyugalma s a nekifeszülő, ivesen hajlított, lebénó fátyol dinamikus hatást ad. Tornay varázsa jórészt abban rejlik, hogy frappáns, kedves, sokszor mesészerű ötleteit képes mindig új és új formába bújtatni. Tehetsége immár nem a jövő, hanem a jelen ígérete. Hasonlóképpen az ötlet erejével vonzza a szemet *Mitsui Sen Hangyája*. Öntörvényű formanyelvéről jól ismert művész *Lóránt Zsuzsa*, Anakronizmus és korszerűség ötvöztetésével fejt ki hatását.

Arányában a festészet uralkodik a kiállításon, minőségében azonban ez képviseli legpregnansabban a középszert. A képek többsége az összetévesztésig hasonló, mentes a mondanivalótól és a szubjektív színvilágtól. A festészet képtelen megtalálni funkcióját és kifejezési lehetőségeit. Pedig korunk látványokban, fény- és színeffektusokban legalább olyan gazdag, mint azok a korszakok, amelyekben a festészet egyeduralgoló volt. Túl kellene jutni a műfaj reprezentáns létét sirató művészmagatartáson, rögzíteni a végbement átrétegződést – és új eszközöket keresni az új mondanandóhoz. A művészet egész eddigi története bizonyítja, hogy a festészet kifejezőskörének igen tág eszközei végtelenül felhalmozódtak napjainkra. Tülbujánzásai válságról is beszélhetünk, mely százzsámra eredményezi a képeket, közlendő nélkül, egy-két szkéma jegyében. Ilyen determináló megközelítés a geometrikus-asszociatív formarend, általában erős, átütő színekkel kombinálva – a tárlaton is meghatározó szerepet játszik. A másik az amorf foltokkal építkező, lírai színhangulatú kompozíciók sora. Mindkét megoldási módzat lehetőségeit végigjátszották már többszörösen, jelenleg az unott ismételtetések folynak. Ideje lenne

lelépni erről az útról – zsákutca kinézete van.

Kényes pontja a tárlatnak az iparművészeti rész, pontosabban a falikárpitok. Jól lehet a jelenlegi festmény- és textilanyag ugyanazon formanyelv jegyében született, mégis kérdések sora merül fel a két műfaj egymáshoz rendelése kapcsán. Igaz ugyan, hogy az iparművészeti ágak közül ez kapcsolódik legszervezetesebben a festészethez, annak dekoratív ágához. Szemléletileg, technikailag lényegi vonásokban tér el a táblaképtől, közeledésük ezért funkcionális jellegének, sajátos varázának elvesztését jelenti. Bár határesetként is értelmezhető a falikárpit a képző- és iparművészet találkozási pontján, mégis szerencseesebb lett volna külön egységként bemutatni.

Ezen eredmények és problémák ötvöztetésének végeredménye: a Miskolci Téli Tárlat olyan kiállítás, melyre érdemes odafigyelni. Az országos képzőművészeti segerszemlék sorában a felfelé ívelők közé tartozik. S ez nem kis érdem akkor, amikor a hagyományos, nagy múltú tárlatok hovatovább létgondokkal küszködnek.

Krunák Emese

A fémszobrászat becsülete

Tápai Antal szegedi kiállításáról
1980. december–1981. január

Két képtári szint, közel kétszáz műalkotás. Nagy-, közép- és kisméretű szobrok, domborítások: több tárló érem, plakett; aztán rajzok, köztéri munkákat dokumentáló fotók s néhány publikáció. Különlegességnek számít e tetemes összeállításban egy-egy fa- vagy kőplasztika, a művek többsége rézlemezről, bronzból formálódott. Tápai Antal szobrászművész életmű-kiállításán első látásra is szembeötlő a fémanyag dominanciája, a viszonylagos technikai, anyagi állandóság, egy szerszmind a változatos, karakteres tematikai érdeklődés. Majd hatvan esztendő válogatott termését vonhatta fel ez a tanulságos bemutat.

A nyolcadik évtized vége felé járó alkotó pályája elválaszthatatlan a dél-alföldi vidéktől, főként Szeged szellemi arculatától, népeletétől. A munkásműből lett művész alkotóként is demokratikus, plebejus gondolkodású maradt. Gyermekkori emléket idézi a *Tanműhely* rendjében, a *Móra és én* című domborításon pedig egy életre szóló, bensőséges kapcsolatról vall (töb- bek között az író támogatásával került művészi pályára). Tápai felfogásában hangsúlyos szerepe van az élmény intenzitásának, az érzelmi, indulati azonosulásnak, ami egyet jelent a mindenkori környezet anyagi, szellemi szolgálatával. Innen táplálkozik művészi hite, innen fakad a konkrét és általánosabb jelentőségű művek belső logikája. Beszéljen bár *Dante* érzékiséggel telt, fegyelmezett szelleméről vagy a *Hálóvető*, a *Zsákolók* ke-

mény, dinamikus mozdulatáról, nála a változatos tematikai skálát ez a művészi alapállás motiválja.

„Természetelvű”, „realista” fogantatású plasztikai szinte krónikási hűséggel követik az utóbbi fél évszázad jelentősebb emberi, társadalmi mozzanatait. A „kétkezik és vizen járók” portréi, figurái mellett ott van Tömörkény István, Juhász Gyula vagy József Attila alakja, majd a háború kataklizmái ellen átgáló *Törött mankók* és a *Menekülés*. Mostani évtizedeink történéseire reflektál az *Árvíz*-kompozíció, a művészi hitvallást megfogalmazó *L'art pour l'art*, továbbá a Laokoon-adaptációból született *XX. század*. Többnyire széles, dinamikus mozdulatok jellemzik Tápai alakjait, csupán a jelképes műveknél és a portréknál csendesedik romantikus, expresszív hevülete (*Ének a búzamezőről*, *Cinco*, *Szabó Pál*).

Az igényesebb, tartalmasabb kifejezés szándéka indukálhatta az időről időre jelentkező stílári módosulásokat. Ami a *Pipatömés* részletkiemelésénél még tanulmányának hat, az már az anyaságot, az élet forrását megidéző *Cincónál* önálló értékű szobrászi megoldás. De az *Anyám és a városom* kicsit epikus értelmezését is meghaladja *Az élet apoteózisa* tiszta csengésű plasztikai képlete, s egy-egy kompozíciónál Meštrović vagy Barlach hatását érzékeljük (*Vergődés*, *Szent Ferenc*). Ettől még persze lényegében egy- séges szemléletet tükröz Tápai Antal munkássága: a formai, kifejezésbeli tisztulás, a szellemi orientálódás pusztán differenciálja, árnyalja pályaképét.

Ne beszéljünk most a tanulmányértékű munkák szerepeltetéséről, a földszinti terem zsúfoltságáról – ilyesmi majd minden teljességre törd tárlatnál előfordul. Inkább méltányoljuk Tápai művészi következetességét, kivételes szakmai felkészültségét, továbbá ember- és jellemábrázoló képességét. Hisz olyan emlékezetes, színvonalas művek fémjelzik munkásságát, mint a vibráló érzékiséggel formált *Apám* és a *Dante*-kompozíció vagy a férfias lírát sugárzó *Tavaszi* s a *Hálóvető*. Ugyanakkor korrekt, hiteles családi és művészportrék, köztéri alkotások sokasága tanúskodik termékenységéről, találékonyságáról, nem is szólva hasonló jellegű érmeiről, plakettjeiről.

Végül érdemes egymás mellé tenni két vallomástételű plasztikát. Az egyiken azonosul, eggyé válik az alkotó saját izmos kezeivel, a másikon pedig megcsókolja eszközét, munkatársát – a kalapácsot. (*Én és a kezem*, *Csók Samunak*). A verbális mesteremberek önbizalmát és alázatát tolmácsolják ezek a rézdomborítások. Kortárs szobrászatunkban Tápai Antal is azok közé tartozik, akik becsületet szereztek a fémszobrászatnak, a rézplasztikának, s a „munka esztétikájából” tiszteletre méltó, humánus tartalmú művészi életművet teremtettek.

Szuromi Pál